

AUKŠTASIS BIBLIOTEKININKYSTĖS MOKSLAS TARYBŲ LIETUVOJE

KLEMENSAS SINKEVIČIUS

Aukštasis bibliotekininkystės mokslas Lietuvoje pažymi kuklų jubiliejų. Prieš 20 metų, vykdant TSRS Aukštojo mokslo ministro 1949 m. sausio 10 d. įsakymą Nr. 42¹, Vilniaus Valstybiniame universitete buvo atidarytas bibliotekininkystės skyrius.

I

Bibliotekininkystės mokslas Lietuvoje buvo žinomas anksčiau. Bibliografijos katedra suorganizuota jau senajame Vilniaus universitete 1826 metais, buvo skaitomas bibliografijos kursas (1829—1830 metais). Tyrinėtojų teigimu, bibliografijos kurso įvedimas tuo metu buvo „visiškai naujas Rusijos universitetams reiškinys“². Po šimto metų, 1922, 1925 ir sekančiais metais bibliografijos kursas buvo skaitomas Kauno universiteto atskirų fakultetų studentams³. Betgi šis bibliografijos kursų skaitymas buvo epizodinio pobūdžio, rengti kvalifikuotus bibliotekininkus-profesionalus nebuvo siekiama. Senojo Vilniaus universiteto laikais bibliotekininkystė dar nebuvo susiformavusi kaip savarakiška profesija. Pirmosios bibliotekininkų mokyklos susikūrė Prancūzijoje — 1880 metais,

JAV ir Didžiojoje Britanijoje — 1887 metais⁴. Buržuazijos valdžios Lietuvoje metais socialinės, politinės bei ekonominės sąlygos nebuvo palankios bibliotekoms vystytis. Tik po 1936 metų, priėmus valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymą, surengti pirmieji dvisavaitiniai bibliotekininkystės kursai⁵.

Atkūrus Lietuvoje tarybų valdžią, pradėta sparčiai plėsti bei pertvarkyti bibliotekų darbą. Neatidėliojamai kuriama ir kadru ruošimo sistema. Jau 1941 m. kovo 3 d. pradėjo darbą bibliotekininkystės kursai prie Kauno viešosios suaugusiųjų mokyklos (liaudies universiteto)⁶. Buvo numatyta paversti juos nuolatine bibliotekininkų mokykla. 1940/41 m. m. Vilniaus Valst. universitete buvo skaitomas bibliografijos bei knygos istorijos kursų paskaitos humanitarinių mokslų fakulteto studentams⁷. Nuo 1940 m. rugsėjo 1 d. čia veikė bibliologijos katedra, buvo planuojama 1941/42 m. m. sudaryti savarakišką skyrių, „kurio pagrindinis uždavinys ruošti bibliografus ir aukštesnio tipo bibliotekininkus“, ruošiami „skyrtaus darbo planas ir programos“⁸. Tačiau pradėtas darbus nutraukė hitlerinė agresija.

¹ Lietuvos TSR Kultūros ministerijos archyvas (toliau — KMA), Kultūros švietimo įstaigų komiteto fondas (toliau — fondas K), ap. 2, b. 54, l. 17.

² Vilniaus universitetas. V., 1966, p. 90, 92.

³ Žukas V. Bibliografijos dėstymas Lietuvoje.— „Bibliotekų darbas“, 1964, Nr. 6, p. 34.

⁴ Columbia University Bulletin. School of Library Service. 1967—1968. Nj. Y., 1967, p. 9; Ruzgas V. Bibliotekoms vadovėlis. K., 1937, p. 78; Library Education: an International Survey. Illinois, 1968, p. 1—2.

⁵ Pirmieji bibliotekininkų kursai Lietuvoje.— „Bibliografijos“ 1936, Nr. 6, p. 254—255.

⁶ Bibliotekininkystės kursai.— Ten pat, 1941, Nr. 1, p. 33.

⁷ LTSR Vilniaus universiteto 1940/41 m. m. tvarkaraščiai. V., 1941, p. 26, 31, 32, 36.

⁸ Bibliologijos skyrius Vilniaus universitete.— „Vilniaus balsas“, 1941, balandžio 27.

Išlaisvinus Tarybų Lietuvą, jau 1944 metų rudenį ketinta atkurti bibliotekinininkystės skyrių prie Kauno liaudies universiteto⁹. Atkuriamo Vilniaus liaudies universiteto bibliotekinininkystės skyriuje buvo numatyta pradžios mokyklą baigusius asmenis dvejus metus mokyti bendrųjų bei politinių dalykų, trečiaisiais — specialiuju, o baigusiems šešias gimnazijos klases sudaryti atskirą grupę specialiesiems dalykams per vienerius metus išeiti¹⁰. Bet įgyvendinti tai, dar gaudžiant artilerijos salvėms, sunkiomis pirmųjų pokario mėnesių sąlygomis, nebuvo galimybių.

Pirmaisiais pokario metais, vykdant ideologinio darbo uždavinius, reikėjo neatidėliojamai plėsti bibliotekų tinklą, formuoti jų fondus ir organizuoti knygos propagandą, kad darbininkus bei valstiečius galėtų pasiekti spausdintas žodis. Tokiomis sąlygomis ypatingą vaidmenį vaidino bibliotekose įdarbinamų specialaus pasirengimo neturinčių bibliotekinininkų dalykinė savišvieta, įvairūs kursai bei seminarai, o vėlesniais metais — ir pradinis naujų darbuotojų apmokymas bei studijavimas neakivaizdiniu būdu.

1945 m. rugpiūčio mėnesį Švietimo liaudies komisariatas surengia Vilniuje ir Kaune pirmuosius po karo dviejų savaičių kursų bibliotekų darbuotojams apmokyti¹¹. Tuo pačiu metu Vilniuje, Kaune, Panevėžyje ir Telšiuose surengiami vieno mėnesio kursai klubų-skaityklų vedėjams, kuriuose nagrinėjami taip pat darbo su knyga klausimai. Mokosi 319 žmonių minėtų ir kaimyninių apskričių¹².

1947 m. liepos mėnesį Kultūros-švietimo įstaigų komitetas surengia bibliotekų darbuotojams du kursus po 50 val. Juose mokosi 104 bibliotekinininkai¹³.

1948 m. pavasarį surengiami kursai (104 val.) Vilniaus miesto bibliotekų darbuotojams¹⁴. Valstybinės respublikinės bibliotekos kursuose mokosi Kauno bibliotekų darbuotojai¹⁵. Trijose kursų laidose (1948—1949 m.) apmokyti 104 Kauno miesto bei apskrities bibliotekinininkai.

Nuo 1948 metų rudens respublikos masinių bibliotekų darbuotojų apmokymo centru tampa nuolatiniai dviejų mėnesių kursai kultūros-švietimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijai kelti prie Kultūros-švietimo įstaigų komiteto. Kasmet čia apmokoma po 1—2 laidas bibliotekinininkų, pasiųstų į kursus iš visos respublikos¹⁶.

Pirmieji seminarai, suvaidinę tam tikrą vaidmenį, apmokant bibliotekų darbuotojus, pradėti organizuoti apskrityse jau 1945 metais. Kultūros-švietimo įstaigų komiteto 1948 m. įsakymu Nr. 114 „Apie kas mėnesinių dviejų dienų seminarų pravedimą kultūros-švietimo darbuotojams“ išdėstomi seminarų uždaviniai, numatomos priemonės jų sistemai sudaryti bei veiksmingumui kelti¹⁷.

Lietuvos TSR Ministrų Taryba ir Lietuvos KP(b) CK 1947 m. liepos 22 d. nutarimu Nr. 69 įpareigojo Lietuvos TSR Švietimo ministeriją ir Kultūros-švietimo įstaigų komitetą, pradėdant 1947/48 m. m., įsteigti „30 žmonių bibliotekinių skyrių prie Kauno mokytojų seminarijos“¹⁸. Šis sky-

⁹ *Norkus J.* Atkuriamas Kauno Liaudies Universitetas.—„Tarybų Lietuva“, 1944, spalio 25.

¹⁰ *Pranešimai.*—„Tiesa“, 1945, sausio 1.

¹¹ *Adomonis T.* Tarybų Lietuvos bibliotekų tinklas ir veikla.—„Tarybų Lietuva“, 1945, rugpjūčio 6.

¹² *Vyksta kursai klubų-skaityklų vedėjams.*—„Tiesa“, 1945, rugpjūčio 30.

¹³ *KMA, f. K, ap. 2, b. 15, l. 80—82.*

¹⁴ *Ten pat, b. 25, l. 89—91.*

¹⁵ *Bibliotekinininkų pastolbulinio kursai.*—„Tarybų Lietuva“, 1948, kovo 11.

¹⁶ *Kaip rodo kursų archyvas, buvo apmokyta bibliotekų darbuotojų: 1948 m.—59, 1949 m.—104 (dvi laidos), 1950 m.—174 (dvi laidos), 1951 m.—99, 1952 m.—147 (dvi laidos), 1953 m.—168 (dvi laidos), 1954 m.—73, 1955 m.—86, 1956 m.—77, 1960 m.—67 ir 1962 m.—45.*

¹⁷ *KMA, f. K, ap. 2, b. 185, l. 48—49.*

¹⁸ *Girdžius V.* Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas. V., 1948, p. 15.

rius — pirmoji stacionarinė vidurinė bibliotekinė mokykla Tarybų Lietuvoje. Pradžioje buvo ketinama suorganizuoti tik antrąjį trimečio technikumą kursą¹⁹, vėliau — pirmąjį²⁰ ir trečiąjį²¹ kursus. 1947/48 m. m. veikė tik trečiasis technikumų kursas, parengęs vieną laidą — 32 specialistus²². Apie jo darbą buvo rašyta spaudoje²³.

Bibliotekinė visuomenė technikumą įsteigimą sutiko entuziastingai. Ta proga Centrinės valstybinės bibliotekos direktoriaus pavaduotojas K. Vairas-Račkauskas rašė: „Su šiuo pirmu Lietuvoje Bibliotekininkystės technikumą įsteigimu mūsų bibliotekų istorijoje prasidės naujas ir labai svarbus etapas“²⁴. Bet išsvystyti jo darbą Kaune trūko gamybinės bazės bei dėstytojų. Neigiamą įtaką darė ir žinybinis barjeras — mokykla priklausė vienai, o rengiami kadrai buvo skiriami kitai žinybai. 1948/49 m. m. Kauno mokytojų seminarijoje buvo sudarytas tik pirmasis kursas, kuris netrukus iširo.

1949 m. į pirmąjį kursą priėmė pirmąją moksleivių grupę Vilniaus bibliotekinis technikumai. Jam buvo pavesta ruošti „kvalifikuotus bibliotekininkus apskričių, miestų ir mokslinėms bibliotekoms“²⁵. Būdamas Kultūros švietimo įstaigų komiteto žinioje, technikumai faktiškai ruošė darbuotojus valstybinių masinių bibliotekų tinklui²⁶.

II

Vadinasi, tuo metu, kai buvo pradėtas aukštasis bibliotekininkystės mokslas, respublikoje jau buvo susiformavusi tam tikra kadru rengimo masinėms bibliotekoms sistema. Mokslinėms bibliotekoms kadrai nebuvo rengiami, jų sudėtis „apmokymo“ požiūriu buvo blogesnė. Pavyzdžiui, Lietuvos TSR mokslinių bibliotekų pirmojoje konferencijoje iš 37 delegatų, atstovavusių mokslinėms bibliotekoms (įskaitant ir Respublikinę biblioteką bei Knygų rūmus), įvairius bibliotekininkystės kursus baigė 7 žmonės, tuo tarpu kai iš 37 konferencijon pakviestų apskričių bei miestų masinių bibliotekų darbuotojų baigė kursus 11 žmonių²⁷. Kai kurie mokslinių bibliotekų darbuotojai baigė Maskvos bei Leningrado bibliotekininkystės institutus, kai kurie mokėsi juose neakivaizdinio būdu. Tačiau jų buvo nedaug: minėtos mokslinių bibliotekų konferencijos delegatų tarpe institutų neakivaizdininkų tebuvo 1²⁸, o 1953 metais respublikoje jų buvo 10²⁹. Broliškujų respublikų aukštosioms bibliotekininkystės mokykloms davė specialistų, suvaidinusių svarbų vaidmenį, kuriant bibliotekininkystę respublikoje, bet pilnai išspręsti kadru problema institutuose nebuvo galimybių.

Esant tokioms aplinkybėms, buvo nuspręsta Vilniaus universiteto bibliotekinink-

¹⁹ Bibliotekininkystės technikumai prie Kauno Mokytojų seminarijos.—„Tiesa“, 1947, rugpjūčio 8.

²⁰ Bibliotekinis technikumai.—„Tiesa“, 1947, rugsėjo 30.

²¹ Vienerių metų bibliotekininkų kursai.—„Tarybų Lietuva“, 1947, rugsėjo 30.

²² KMA, f. K, ap. 2, b. 25, l. 108.

²³ *Sinkevičius K.* Pirmajai bibliotekininkų laidai dešimt metų.—„Bibliotekų darbas“, 1958, Nr. 3, p. 34—35.

²⁴ *Vairas-Račkauskas K.* Bibliotekininkystės technikumai prie Mokytojų seminarijos Kaune.—„Tarybų Lietuva“, 1947, rugpjūčio 20.

²⁵ *Cepas D.* Bibliotekinis — kultūros kelėjas.—„Tiesa“, 1949, rugpjūčio 3.

²⁶ Stacionarinis ir neakivaizdinis technikumai skyrėsi parengti bibliotekininkų: 1952 m.—32, 1953 m.—27, 1954 m.—77, 1955 m.—88, 1956 m.—76, 1957 m.—168, 1958 m.—88, 1959 m.—79, 1960 m.—91, 1961 m.—91 ir t. t.

²⁷ Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos Metodinio skyriaus archyvas. Lietuvos TSR mokslinių bibliotekų konferencijos protokolai. 1949.IV.21—23. K., 1949, p. 120—128.

²⁸ Ten pat.

²⁹ *Гельжинис К.* Новые кадры для библиотечной сети.—„Советская Литва“, 1953, 22 июля.

kystės skyriaus dėmesį kreipti „mokslinių bei didžiųjų bibliotekų aukštai kvalifikuotiems darbuotojams“ paruošti³⁰.

Nesant atitinkamo mokymo plano (šalies bibliotekininkystės institutų mokymo planai buvo pritaikyti masinių bibliotekų poreikiams) bei jėgų ar galimybių jam paruošti, veikiančiuose mokymo planuose buvo daromi mokslinių bibliotekų poreikius atitinkantys korektyvai. Pavyzdžiui, atitinkamomis temomis papildyti specialybės kursai, įvesti tokie nauji kursai, kaip rankraštytų tvarkymas, antroji užsienio kalba ir kt., privalomas diplominio darbo rašymas. Gamybinės praktikos bazėmis buvo pasirinktos geriausios Maskvos ir Leningrado viešosios bibliotekos, kurių darbe yra ryškių tiek masinių, tiek ir mokslinių bibliotekų bruožų. Visa tai leido teikti studentams ir mokslinių bibliotekų darbiui reikalingų žinių.

Tačiau toks bibliotekininkystės skyriaus paskirties supratimas nebuvo suderintas su absolventų paskirstymo perspektyvomis. Paraiškas planavimo organams naujiems kadrams gauti pateikdavo tik Kultūros ministerija, o mokslinės bibliotekos, priklausančios įvairioms žinyboms, jų nepateikdavo. Dėl to jauni specialistai į mokslines bibliotekas buvo nukreipiami, tik Kultūros ministerijai sutikus. Kultūros ministerijos bibliotekų tinklas tuo laikotarpiu itin intensyviai plėtėsi. Jeigu 1950 m. vasarą respublikoje buvo 406 valstybinės masinės bibliotekos³¹, tai po pussetintų metų, 1956 metų pabaigoje — 1723³². Jų knygų fondas 1950—1957 metais išaugo nuo 1 408 600 iki 8 585 300³³. Bibliotekininkams apmokyti greta dviejų mėnesių kursų ir seminarų sistemų, steigiami neakivaizdiniai

skyriai technikumė (1951 m.) ir universitete (1953 m.), organizuojami kaimo bibliotekininkų kursai (7—10 dienų) rajonuose, mokinystė prie respublikinės, viešųjų ir kai kurių miesto bei rajoninių bibliotekų³⁴. Kultūros ministerijos bibliotekoms kvalifikuotų kadrų labai trūko.

Pirmajame pokariname dešimtmetyje masinėms bibliotekoms buvo būdinga rūpintis menine saviveikla, rengti klubinio tipo masinius renginius. Bibliotekininkystės katedros absolventai klubiniam darbiui nebuvo ruošiami. Tai leido Kultūros ministerijos atstovams reikšti pretenzijas. Kultūros švietimo įstaigų valdybos viršininko pavaduotojas J. Jankauskas rašė: „Katedra vis dėlto per mažai skiria dėmesio paruošti studentus praktiškam darbiui masinėse bibliotekose, ypač kaimo. Studentai atlieka gamybinę praktiką pagrindinai stambiausiose mokslinėse bibliotekose, o su masinių bibliotekų darbu mažai susipažįsta, neišnagrinėja reikiamai mūsų respublikos rajoninių bei kaimo bibliotekų svarbiausių darbo formų. Reikia studentus bibliotekininkus daugiau ruošti ir kultūriniam darbiui kaime“³⁵.

Pretenzijų reikė ir kai kurie absolventai. Kauno rajoninės bibliotekos vedėjas A. Lingė rašė: „Atvykęs į rajoną, jaunas specialistas pasineria į kunkuliuojantį rajono kultūrinį gyvenimą, įsijungia į meninę saviveiklą, dalyvauja įvairiose rajoninio masto organizuojamų kultūrinių priemonių komisijose. Jeigu savo tiesioginį darbą bibliotekoje jis daugiau ar mažiau žino, tai apie meninę saviveiklą jis labai mažai teišmano. [...] Ar nevertėtų mokymo planuose [...] įvesti pagalbines chorvedybos, tautinių šokių vadovų ar saviveiklos režisierių specialybes, atsizvelgiant

³⁰ Čepas D. Mokykimos bibliotekininkystės.—„Tarybų Lietuva“, 1949, rugpiūčio 9.

³¹ Girdžius V. Tarybų Lietuvos kultūros švietimo įstaigų darbo laimėjimai. V., 1950, p. 16.

³² Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Planų-finanų skyriaus archyvas (toliau — KM PFA), forma V-III-s, 1956 m.

³³ Ten pat, forma V-III-s, 1950 ir 1956 m.

³⁴ 1955—1963 metais mokinytės būdu buvo parengiama kasmet po 100—140 kaimo bibliotekininkų, iš viso maždaug 950.

³⁵ Jankauskas J. Dėl kultūros švietimo įstaigų kadrų.—„Tiesa“, 1956, balandžio 10.

į studentų gabumus vienai ar kitai srčiai“³⁶.

Bibliotekininkystės katedra negalėjo ignoruoti masinių bibliotekų poreikių. Buvo įvestas metodinio darbo rajone speckursas, masinių bibliotekų specifika atitinkanti specseminarų tematika. Neatsisakant trečiojo kurso gamybinės praktikos Maskvos ir Leningrado bibliotekose, ketvirtojo kurso gamybinei praktikai pradėta ieškoti tinkamų bazių respublikoje. Kartu buvo stengiamasi nepamiršti ir mokslinių bibliotekų poreikių. Kaip rašė, dalyvaudamas diskusijoje, bibliotekininkystės katedros vedėjas, katedros tinklas — „ruošti aukštai kvalifikuotus bibliotekininkus, kurie mokėtų dirbti ir masinėje, ir mokslinėje bibliotekoje“³⁷.

Artėdama prie masinių bibliotekų, bibliotekininkystės katedra pagrįstai neįvedė klubinio darbo disciplinų. Gilėjant visuomenės kultūriniais poreikiams, sparčiai diferencijavosi kultūros-švietimo darbas. Knygos propaganda klubuose-skaityklose, vaidinusi labai svarbų vaidmenį, aprūpinant kaimo gyventojus knyga pirmajame pokario dešimtmetyje, kuriantis stacionariųjų valstybinių kaimo bibliotekų tinklui, pastebimai neteko savo reikšmės. Kita vertus, vykdant Lietuvos KP CK ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 1957 m. kovo 5 d. nutarimą Nr. 102 „Dėl priemonių kaimo klubinėms įstaigoms sustambinti ir jų materialinei bazei sustiprinti“³⁸, prasidėjo laipsniškas kaimo klubų-skaityklų likvidavimas, steigiant jų vietoje stambesnes ir klubiniam darbui labiau specializuotas įstaigas — kaimo kultūros namus.

Bibliotekininkystės katedra negalėjo nepastebėti ir gilėjančio diferencijavimosi proceso pačioje bibliotekų sistemoje. 1950—1956 metais susiformuoja vaikų bibliotekų

tinklas miestuose ir rajonų centruose. Vis didesni reikalavimai keliami mokyklų bibliotekoms. 1957 m. sukuriamą Centrinę mokslinė-techninę biblioteka. Sutinkamai su pramonės vystymo respublikoje planais ir uždaviniais, techninių bibliotekų tinklas ir jų veikla sparčiai plečiasi. Per 8 metus (1960—1968) techninių bibliotekų fondai išaugo 28 kartus, skaitytojų skaičius — 7 kartus³⁹. Plėtė darbą ir kitos mokslinės bei specialiosios bibliotekos.

Atsižvelgiant į vaikų bibliotekų darbo specifiką, buvo įvesti vaikų literatūros bei vaikų literatūros bibliografijos kursai, bibliotekų darbo su vaikais specseminaras. Naujus mokslinių bei techninių bibliotekų poreikius tam tikru mastu atspindėjo nuo 1962 metų pradėtas skaityti bibliotekų darbo mechanizavimo kursas. Bibliotekininkus specializuojant, vis daugiau vietos skiriama individualiam gamybinės praktikos bazių ir kursinių bei diplominių darbų temų parinkimui.

Plečiantis bibliotekų uždaviniams bei gilėjant jų darbo diferencijacijai, „platus profilio“ bibliotekininkų mokymo plano papildymas naujomis disciplinomis darsėi vis mažiau racionalus. Teko pripažinti, kad „specialistų paruošimas mokslinėms ir techninėms bibliotekoms turi būti organizuojamas visai kitais pagrindais, negu masinėms bei vaikų bibliotekoms“⁴⁰.

Lemiamą poveikį ieškoti būdų naujaip spręsti aukštojo bibliotekininkystės mokslo klausimus padarė TSKP CK nutarimas „Dėl bibliotekų darbo būklės šalyje ir priemonių jam pagerinti“ (1959, rugsėjis), nubrėžęs plačią visų tipų bibliotekų darbo išvystymo programą. Liečiant kadrus, nutarime buvo konkrečiai reikalaujama „imti priemones aukštos ir vidurinės kvalifikacijos bibliote-

³⁶ Lingė A. Jaunųjų specialistų paruošimo klausimu.—„Bibliotekų darbas“, 1957, Nr. 3, p. 36.

³⁷ Vladimirovas L. Apie bibliotekininkų paruošimą Vilniaus universitete.—„Bibliotekų darbas“, 1958, Nr. 5, p. 32.

³⁸ Lietuvos TSR įstatymų, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakų ir Vyriausybės nutarimų chronologinis rinkinys. T. 6. V., 1958, p. 47—49.

³⁹ Minkauskienė D. Techninių bibliotekų augimo tempai ir kadrai.—„Bibliotekų darbas“, 1958, Nr. 8, p. 19.

⁴⁰ Vladimirovas L. Naujus mokslo metus pradėdant.—„Bibliotekų darbas“, 1962, Nr. 8, p. 33.

kų darbuotojų rengimui pagerinti, ypatin-gai mokslinėms-techninėms, aukštųjų mo-kyklų ir specialiosioms bibliotekoms"⁴¹.

Tarpžinybinė bibliotekų taryba, 1960—1961 metais išnagrinęsi kadrų rengimo būklę respublikoje, kreipėsi į kompeten-tin-gas organizacijas, prašydama padidinti stu-dentų priėmimo kontingentus ir profiliuoti apmokymą⁴². Tuo metu respublikos biblio-tekose dirbo apie 3500 darbuotojų, iš ku-rių kaimo bibliotekose — 1509, rajoninėse, miestų bei profsajunginėse bibliotekose — 616, vaikų ir mokyklų bibliotekose — 507, techninėse, specialiosiose bei mokslinėse bibliotekose — 536, Respublikinėje ir vie-šiosiose bibliotekose — 177 darbuotojai. Kasmet išleidžiant po 40—50 jaunų specia-listų, esant vidutiniškam 25 metų jų dar-bo periodui, perspektyvoje galima buvo turėti tik 1000—1250 aukštos kvalifikaci-jos bibliotekininkų.

1962 metais, vadovaujantis 1959 m. rug-piūčio 5 d. patvirtintu mokymo planu, pradėta rengti filologus-bibliotekininkus mo-kyklų bibliotekoms. Šalia pagrindinių filo-logijos (lietuvių kalbos ir literatūros specialybės) disciplinų 436 auditorinės mo-kymo valandos ir gamybinė praktika buvo skirta papildomai bibliotekininkystės-biblio-grafijos specialybei. Mokymo planas atitiko jau anksčiau pedagoginėje spaudoje skelb-tus pasisakymus, esą, mokyklos biblioteki-ninkas turi būti kartu ir mokytojas, kad jam tikslinga pavesti dėstyti psichologiją, lietuvių kalbą ar istoriją⁴³. Tačiau praktika parodė, kad papildoma specialybė, tokio-mis sąlygomis, kokiomis ji buvo įvedama, nėra racionalus mokyklų bibliotekų kadrų rengimo būdas. Visų pirma, sunku buvo įveikti psichologinį barjerą, studentai ren-

gėsi būti mokytojais ir mažiau dėmesio skyrė savo papildomajai specialybei. Kita vertus, trūkstant mokytojų, jie ir buvo pa-skirti jais dirbti. Sekančiais metais papil-domos specialybės buvo atsisakyta.

1962 metais ketinta pradėti rengti dar-buotojus ir mokslinėms bibliotekoms. Lie-tuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo komitetas tą metų birželio 30 d. įsakymu Nr. 241, priimtu sutinkamai su TSRS Ministrų Tarybos 1962 m. gegu-žės 11 d. nutarimu Nr. 445 „Dėl priemonių mokslinei-techninei informacijai šalyje pa-gerinti“, pareikalavo „įvesti nuo 1962/63 mokslo metų esamų kontingentų ribose Vilniaus universitete bibliotekininkystės specialybės stacionaro ir neakivaizdiniame skyriuose mokslinių bibliotekų darbuotojų specializaciją, kurios tikslas būtų parengti aukštai kvalifikuotus mokslinių bibliotekų darbuotojus, taip pat techninės-mokslinės informacijos specialistus“⁴⁴.

Kadangi stacionaro skyriuje kontingen-tas buvo nepakankamas specializuotoms grupėms sudaryti, nuspręsta pirmaisiais metais specializaciją įvesti tik neakivaiz-diniame skyriuje. Bet ir tai padaryti nepa-vyko, nes nebuvo atitinkamo mokymo plano. Šalies bibliotekininkystės institutu-se mokslinių bibliotekų darbuotojai nebu-vo rengiami⁴⁵. Situaciją komplikavo dar ir tai, kad institutuose buvo laikomasi nuo-monės, esą, tarp masinių ir mokslinių biblio-tekų nėra principinio skirtumo ir todėl galima darbuotojus joms rengti vienos specializacijos rėmuose. Tai ir atsispin-dėjo tuomet veikusiam 1959 m. liepos 7 d. patvirtintame mokymo plane.

Reikia pastebėti, kad VVU Bibliotekin-in-kystės katedra tą nuomonę laikė ydinga.

⁴¹ О состоянии и мерах улучшения библиотечного дела в стране.— «Партийная жизнь», 1959, № 20, с. 29.

⁴² Tarpžinybinės bibliotekų tarybos sekretoriato archyvas (toliau — TŽBTA), b. „Kadrų ir metodinio darbo komisija“, 1961.

⁴³ *Auryla V. ir Zukas V.* Kas ruoš bibliotekininkus vidurinėms mokykloms.— «Tarybinis mokytojas», 1957, gegužės 9.

⁴⁴ Lietuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos archyvas, b.: «Komiteto pirmininko įsakymai, bendro pobūdžio». 1962.IV.4.—VI.30. l. 244.

⁴⁵ *Архилова М. и Гусффер М.* Подготовка библиотечно-библиографических кадров в СССР.— «Советская библиография», 1967, № 3, с. 177—195.

Katedros vedėjas jau 1960 m. savo pranešime mokslinių bibliotekų konferencijoje Saratove iškėlė mintį keisti bibliotekininkų mokymo planus ir mokslinių bei specialiųjų bibliotekų darbuotojams duoti ne istorinį-filologinį, o kitą, atitinkamą mokslinį pagrindą⁴⁶. 1962 m. pavasarį kadru rengimo klausimus nagrinėjo Bibliotekų darbo klausimų tarybos prie TSRS Kultūros ministerijos plenumas. Lietuvos TSR Tarpžinybinė bibliotekų taryba savo pasiūlymuose, pateiktuose plenumui, motyvavo veikiančių mokymo planų neatitikimą mokslinių bei specialiųjų bibliotekų poreikiams ir išdėstė mintis rengti šioms bibliotekoms darbuotojus universitetuose pagal savitą mokymo planą⁴⁷.

Respublikoje kūrėsi mokslinės-techninės informacijos tarnybų sistema. Jos darbui vystyti reikėjo kadru, kurių niekas nerengė. Žvilgsniai krypo į VVU Bibliotekininkystės katedrą. Spaudoje ėmė mirgėti pasiūlymų ir sumanymų. „Mokslė ir technikoje“ buvo rašoma: „Iki šiol jauciamas didelis gerai paruoštų kadru trūkumas. Čia daugiausia dirba atsitiktiniai žmonės. Todėl jau šiais metais reiktų prie Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto bibliotekininkystės katedros pradėti ruošti įvairių specialybių informatorius“⁴⁸.

Mokslinės-techninės informacijos specialistų ruošimo klausimą Bibliotekininkystės katedra svarstė savo posėdžiuose 1964 m. kovo 23 d., gegužės 13 ir 27 d. Palaikant Respublikinio mokslinės-techninės informacijos ir propagandos instituto sumanymą, buvo numatyta „specialistų ruošimą organizuoti ne kaip atskirą specialybę, o kaip Vilniaus universiteto ir KPI Vilniaus filialo fizikos, matematikos, chemijos, biologijos, ekonomikos, mechanikos, elektrotechnikos ir radiotechnikos specialybės studen-

tų specializacija“, įvedant specializacijos disciplinas VII—VIII semestruose⁴⁹. Bet ir šį planą įgyvendinti nepavyko.

Pastangos aukštąjį bibliotekininkystės mokslą suderinti su diferencijuotais respublikos bibliotekų poreikiais 1961—1967 metais buvo nesėkmingos. Trūko kontingento specializuotoms grupėms sudaryti, nebuvo atitinkamų mokymo planų. 1964 m. rugpjūčio 24 d. patvirtintas institutams bibliotekininkystės specialybės mokymo planas, kuriame, beje, buvo jau išskirta techninių bibliotekų specializacija, klausimo neišsprendė. Neigiamą įtaką naujovėms įvesti darė ir nepagrįstos aukštojo mokslo reformos: 1962 m. buvo įvestas vakarinis mokymasis I kurse, 1963 m.— stažavimasis V kurse ir galop 1964 m. bibliotekininkystės mokslas sutrumpintas iki 4 metų.

III

Sudėtinė aukštojo bibliotekininkystės mokslo organizavimo respublikoje dalis — pedagogų kadru kolektyvo formavimas.

Pokario metais pedagoginių kadru neturėta. Trūko aplamai kvalifikuotų bibliotekininkų, kuriuos būtų galima panaudoti pedagoginiam darbui. Pasikviesti pedagogų iš kitų respublikų trūkdė ne tik kalbinis barjeras, bet ir tai, kad ir kitur jų nedaug tebuvo.

Katedrą kurti ir jai vadovauti ėmėsi Vilniaus Valstybinio universiteto bibliotekos direktorius L. Vladimirovas, turėjęs pedagoginio darbo aukštojoje mokykloje patyrimą. Pirmuosius ketverius metus katedroje neefatiniu dėstytoju dirbo Lietuvos TSR Knygų rūmų direktoriaus pavaduotojas, Vilniaus bibliotekinio technikumо dėstytojas I. Kisinas. Jis turėjo žymų ne tik praktinį bibliotekinio-bibliografinio darbo

⁴⁶ Владимирова Л. Вопросы подготовки высококвалифицированных специалистов для научных библиотек.— «Опыт работы Научной библиотеки ЦГУ». (Саратовский Гос. университет), 1960, вып. 3, л. 63—79.

⁴⁷ TŽBTA, b.: „Kadru ir metodinio darbo komisija“, 1962.

⁴⁸ Bazys J. Informacijos tarnybų darbui mechanizuoti.— „Mokslas ir technika“, 1964, Nr. 7, p. 40.

⁴⁹ Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto bibliotekininkystės ir mokslinės informacijos katedros archyvas. Bibliotekininkystės katedros protokolų knyga, 1963/64 m. m.

patyrimą, bet ir teorinį pasirengimą, ir, kaip rašė Knygų rūmų direktorius A. Ulpis, „dideliame Tarybų Lietuvos bibliotekininkų būriui I. Kisinas įdiegė savo karštą meilę tauriam bibliotekininko darbui“⁵⁰. Bibliografijos kursams dėstyti buvo pakviestas jaunas filologijos specialistas V. Žukas. Kurį laiką katedroje dirbo bibliotekininkystės institutų auklėtinės, turinčios praktinio darbo bibliotekose patyrimą, L. Galickich ir R. Rozet. 1954 m. katedroje pradėjo dirbti Maskvos bibliotekininkystės instituto absolventas V. Lyrovas. Antraeilėse pareigose arba valandininkais katedroje dirbo bibliotekininkai-praktikai M. Maslauskienė, V. Abramavičius, A. Jurčiukonienė, VVU darbuotoja Z. Mačiulytė ir kt. Vaikų literatūros kurso skaityti buvo pakviestas Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto vyr. dėstytojas (dabar — docentas) V. Auryla.

Po 1954-ųjų metų katedros etatinių darbuotojų kadrai buvo kompleksuojami iš pačios katedros absolventų, turinčių taip pat ir praktinio darbo bibliotekose stažą: K. Sinkevičius, J. Basiulis, G. Tėvelytė-Raguotienė, V. Puzinaitė-Stonienė, Ž. Zubavičiūtė-Zaveckienė, A. Liachovičiūtė-Miežinienė, P. Saudargas, S. Dubauskas, S. Lileikytė, O. Nesterenkaitė. Ir neetatiniai darbuotojai buvo telkiami iš absolventų tarpo: M. Urniežiūtė, M. Karpavičienė, P. Kazukauskienė, N. Feigelmanas, S. Vaidinauskaitė, D. Kastanauskaitė, A. Kancle-
ris ir kt.

Jauniems katedros darbuotojams teko ne tik parengti specialybių kursus, ne tik įgyti pedagoginio darbo patyrimą, bet kartu įgyti ir reikiamas mokslines kvalifikacijas. Jau antraisiais-trečiaisiais jų darbo metais pradėta laikyti kandidatinio minimumo egzaminus, skelbti mokslinius straipsnius įvairiuose leidiniuose. Nuo 1961 metų mokslinė produkcija koncentruojama „Bib-

liotekininkystės bibliografijos klausimuose“⁵¹.

Pirmas filologijos mokslų kandidato disertaciją „S. Baltramaitis ir jo bibliografiniai darbai“ 1960 m. gynė V. Žukas. Sekančiais metais už aktyvią mokslinę ir pedagoginę veiklą L. Vladimirovui buvo suteiktas mokslinis docento vardas. V. Lyrovas kandidatinę disertaciją rengė Maskvos, K. Sinkevičius — Leningrado bibliotekininkystės institute. Jų kandidatines pedagogikos mokslų disertacijos, atitinkamai, „Lietuva TSRS ir užsienio socialistinių šalių spaudoje“ ir „Lietuvos TSR masinių bibliotekų vystymasis ir metodinio vadovavimo jų darbui problemas“ buvo apgintos 1964 metais.

Kadangi VVU Bibliotekininkystės katedra neturi savo aspirantūros, tai jos dėstytojams teko disertacijas rengti prie kitų katedrų. V. Stonienė istorijos mokslų kandidatinę disertaciją „Lietuvos reikalų komisariato ir Tarybinės Lietuvos vyriausybės veikla kultūros-švietimo srityje 1917—1919 metais“ gynė 1964 metais. 1965 metais filologijos mokslų kandidatinę disertaciją „Lietuvos TSR spaudos bibliografiniai meta-raščiai“ gynė J. Basiulis ir pedagogikos mokslų kandidatinę disertaciją „Jaunesniojo ir vidutiniojo mokyklinio amžiaus vaikų užklausinio skaitymo problema buržuazijos valdymo laikotarpiu Lietuvoje“ — G. Raguotienė. Sekančiais metais istorijos mokslų kandidato disertaciją „Lietuvos komjaunimo spauda“ gynė Ž. Zaveckienė. 1969 m. istorijos mokslų kandidatinę disertaciją „Lietuvos istorijos bibliografiniai šaltiniai“ gynė A. Miežinienė.

Ilgametis katedros vedėjas doc. L. Vladimirovas, sėkmingai nugalėjęs tarptautiniame konkurse SNO D. Hamerseldo bibliotekos direktoriaus postui užimti, 1964 m. pavasarį išvyko į Niujorką. Sekančiais metais už darbus knygos ir bibliotekų istori-

⁵⁰ Ulpis A. Izidorius Kisinas (1904.VII.30—1958.VII.24) — „Bibliotekų darbas“, 1958, Nr. 4, p. 43.

⁵¹ Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai (Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai). T. 1, 1961, 172 p.; T. 2, 1962, 219 p.; T. 3, 1964, 226 p.; T. 4, 1965, 240 p.; T. 5, 1966, 224 p.; T. 6, 1967, 219 p.; T. 7, 1969, 244 p.

jos srityje jam buvo suteiktas istorijos mokslų kandidato laipsnis.

Už aktyvią mokslinę veiklą docentų vardai buvo suteikti 1964 m. V. Žukui, 1968 m. V. Lyrovui ir K. Sinkevičiui. 1968 metais G. Raguotienė, V. Stonienė ir J. Basiulis konkurso keliu išrinkti docentų pareigoms eiti. Tuo būdu, pastaraisiais metais iš devynių etatinių katedros dėstytojų aštuoni turi mokslinius laipsnius bei vardus.

1964 m. vadovauti katedrai pradėjo docentas V. Žukas. Nuo 1967 m. spalio 1 d. jis buvo pervestas dvejiems metams į mokslinio bendradarbio etatą mokslų daktaro disertacijai užbaigti.

IV

Bibliotekininkystės katedra nuo pirmųjų savo veiklos metų aktyviai dalyvauja respublikos bibliotekų gyvenime. Jos dėstytojai — aktyvūs bibliotekininkų seminarų arba pasitarimų dalyviai, pirmosios bei antrosios Tarybų Lietuvos bibliotekų darbuotojų konferencijų orgkomitetų nariai ir pagrindinių pranešimų autoriai. Katedros nariams patikėta vadovauti Tarptautinei bibliotekų tarybai, ne kartą jie atstovavo respublikos bibliotekoms visasąjunginiuose renginiuose, tarybinių bibliotekininkų delegacijų sudėtyje atstovavo šaliai užsienyje.

Ypač glaudžius ryšius katedra stengiasi palaikyti su savo auklėtiniais. Reguliariai rengiamos absolventų mokslinės-praktinės konferencijos, kurių tikslas — skatinti absolventų mokslinį-tiriamąjį darbą, glaudinti katedros ryšius su auklėtiniais, apžvelgti aukštojo bibliotekininkystės mokslo bei absolventų darbo rezultatus⁵².

Svarbiausias aukštojo bibliotekininkystės mokslo rezultatas respublikoje — vis didėjantis katedros auklėtinių būrys. Tai iliustruoja lentelė:

Metai	Stacionarinis skyrius		Neakivaizdinis skyrius	
	priimta	išleista	priimta	išleista
1949	25	—	—	—
1950	26	—	—	—
1951	25	—	—	—
1952	25	—	—	—
1953	27	—	50	—
1954	50	14	51	—
1955	26	23	52	—
1956	25	16	61	—
1957	20	20	54	—
1958	20	20	52	—
1959	20	46	54	17
1960	20	22	89	30
1961	20	16	97	15
1962	20	20	75	19
1963	20	22	67	38
1964	25	17	77	26
1965	25	19	61	31
1966	25	15	51	36
1967	50	30	54	28
1968	50	23	50	29
Viso		321		269

V

Bibliotekininkystės mokslas remiasi plačiu istoriniu bei perspektyviniu pagrindu. Reikia išvelgti giluminius dabarties poslinkius ir teisingai juos įvertinti, kad mokymas atitiktų rytdienos, o ne vakardienos reikalavimus turinio bei kiekybės atžvilgiu. Šiandien mokomi studentai gautas žinias panaudos praktikoje tik po keleto metų.

Kai dėl turinio poslinkių, tai, tariant J. Drtinios žodžiais, „pastaruju metu į mūsų bibliotekų duris, į mūsų bibliotekininkų sąmonę ir, galima netgi sakyti, į jų sąžinę vis atakliau beldžiasi dvi mokslo sritys [..]: informacijos teorija, arba, platesne to žodžio prasme, informacijos mokslas ir sociologija“⁵³.

Atsižvelgiant į šiuolaikinius bei perspektyvinius respublikos bibliotekų kiekybinius

⁵² Plačiau žr.: *Sinkevičius K.* Mokslo-tiriamąjo darbo klausimu.— „Bibliotekų darbas“, 1967, Nr. 3, p. 16—18; *Jakaitienė S.* Absolventų ketvirtoji.— Ten pat, 1968, Nr. 1, p. 26.

⁵³ *Dršina J.* Die gesellschaftliche Funktion der Bibliotheken als Informationsstellen.— „Zentralblatt für Bibliothekswesen“, 1967, Nr. 1, p. 12—13.

poreikius kvalifikuotiems kadrams, 1964 metais buvo atidarytas vakarinis bibliotekininkystės skyrius VVU bendramoksliename fakultete Kaune⁵⁴, o 1967 metais padidintas priėmimas stacionariename skyriuje iki 50 žmonių.

Padidėjus kontingentui, susidarė realios galimybės specializuoti bibliotekininkų parengimą. Vėl kilo mokymo plano sudarymo klausimas. Padėtį komplikavo tai, kad planas turėjo būti kitokio, nebe institutinio (4 metai), o universitetinio (5 metai) lygio. Kita vertus, mokymo planas neturėjo lauzyti nusistojusios šalyje aukštojo mokslo sistemos.

Bibliotekininkystės katedra, gavusi principinį TSRS Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos sutikimą, pradėjo rengti individualų „universitetinio“ lygio planą. Pradžioje buvo atliktas kruopštus parengiamasis darbas. Bendradarbiaujant su Tarpžinybine bibliotekų taryba, buvo surinktos naujos žinios apie bibliotekų darbuotojus. Paaikšėjo, kad 1967 metais respublikoje dirbo apie 4400 bibliotekininkų, iš kurių: kaimo bibliotekose — 1640, rajoninėse, miesto ir profsąjunginėse bibliotekose — 690, vaikų ir mokyklų bibliotekose — 595, Respublikinėje ir viešosiose bibliotekose 377, aukštųjų ir specialiųjų vidurinių mokyklų bibliotekose — 325, techninėse bibliotekose — 246, kitose mokslinėse bei specialiose bibliotekose — daugiau kaip 300 darbuotojų. Be to, respublikoje veikė apie 400 mokslinės-techninės informacijos tarnybų. Iš 560 katedros absolventų Respublikinėje ir viešosiose bibliotekose dirbo 155, rajoninėse, miesto ir profsąjunginėse bibliotekose — 87, vaikų ir mokyklų bibliotekose — 76, techninėse bibliotekose ir informacijos organuose — 75, aukštųjų ir specialiųjų vidurinių mokyklų bibliotekose bei kitose mokslinėse bibliotekose — 109 absolventai⁵⁵. Šios žinios bei susipažinimas su bibliotekų vys-

tymosi respublikoje uždaviniais ir perspektyvomis leido padaryti išvadą apie būtinumą rengti keturių specializacijų bibliotekininkus: masinėms bibliotekoms, vaikų ir mokyklų bibliotekoms, techninėms bibliotekoms ir mokslinėms bibliotekoms.

Siekiant nustatyti optimalų mokymo turinį, buvo renkami absolventų atsiliepimai apie universitete gautų žinių pritaikymą praktikoje, nagrinėjami Kultūros ministerijos bei Respublikinio mokslinės-techninės informacijos ir propagandos instituto pasiūlymai ir pageidavimai kadrų rengimo klausimu, tyrinėjami šalies bei užsienio bibliotekininkystės mokyklų mokymo planai ir darbo patyrimas, konsultuojamasi su bibliotekininkystės, mokslinės informacijos bei kitų sričių specialistais.

VVU Bibliotekininkystės katedros parengtą individualų mokymo planą TSRS Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija patvirtino 1968 m. rugpjūčio 1 d.

Naujojo plano disciplinos gali būti sąlygiškai suskirstytos į 5 ciklus.

Pirmasis ciklas — bendrauniversitetinės visuomeninės-politinės disciplinos: TSKP istorija, politinė ekonomija, marksistinė-lenininė filosofija, mokslinis komunizmas, taip pat psichologija ir pedagogika.

Antrasis ciklas — kalbos. Lyginant su senuoju planu, užsienio kalbų studijavimui skiriama dvigubai daugiau valandų ir įvedama antroji užsienio kalba. Įvedama nauja disciplina — taikomoji lingvistika. Studentams sudaromos taip pat sąlygos pagilinti šiuolaikinės lietuvių kalbos bei rusų kalbos mokėjimą.

Trečiasis ciklas — bendramokslinio bibliotekininkų pagrindo disciplinos. Vienos jų yra pritaikytos specializacijos kryptys. Vaikų ir masinių bibliotekų specializacijai skiriami platus literatūros istorijos kursai, o vaikų bibliotekų specializacijai — ir vaikų literatūros kursas. Techninių bibliotekų

⁵⁴ Bibliotekininkystės skyriuje buvo priimta studentų: 1964 m.—56, 1965 m.—59, 1966 m.—25, 1967 m.—25, 1968 m.—25.

⁵⁵ TŽBTA, b.: „Kadrų ir metodinio darbo komisija“, 1968.

specializacijai numatyto techninės-ekonominės disciplinos: technikos istorija, šiuolaikinio gamtos mokslo pagrindai, pramonės šakų technologija ir kt. Atsižvelgiant į filologų-bibliotekininkų rengimo patyrimą bei broliškųjų socialistinių šalių patyrimą, mokslinių bibliotekų darbuotojus buvo numatyta rengti ne pagal atitinkamas profesijas, o skaitant tik plačius profiluojančius universitetinius kursus, pritaikytus bibliotekų profiliui, pavyzdžiui, medicinos bibliotekoms rengiami studentai studijuos biologijos kursą kartu su medikais, žemės ūkio bibliotekoms — agronomijos pagrindų kursą kartu su gamtininkais ir pan. Kita šio ciklo disciplinų dalis yra bendra visoms specializacijoms: TSRS ir užsienio šalių ekonominė istorija, pramonės ekonomika (išskyrus vaikų ir mokyklų bibliotekų specializaciją), žemės ūkio ekonomika (išskyrus vaikų ir mokyklų bei techninių bibliotekų specializaciją) ir kt.

Naujajame mokymo plane atsižvelgiama į tai, kad bibliotekoms dabar keliami platus mokslinės-techninės informacijos uždaviniai. Kaip rodo šalies bei užsienio patyrimas, sėkmingas informacinis darbas šiuolaikinėmis sąlygomis galimas tik naudojant elektroninę duomenų apdorojimo techniką. Dėl to į naują mokymo planą įtraukti elektroninių skaičiavimo mašinų, programavimo ir aukštosios matematikos kursai.

Matematika tampa įvairioms specialybėms būtina disciplina. Matematiniai metodai, be abejo, padės spręsti ir bibliotekininkystės problemas. Matematiką ketinama skaityti Kultūros institutų mokslinių bibliotekų specializacijos studentams⁵⁶. Už tai, kad tikslinga supažindinti aukštos kva-

lifikacijos bibliotekininkus su aukštosios matematikos klausimais, pasisakė eilės šalių atstovai Tarptautinės bibliotekinių asociacijų federacijos generalinės tarybos 34-ojoje sesijoje (1968 m. rugpjūtis, Frankfortas prie Maino). Pastebėtina ir tai, kad už matematikos įvedimą bibliotekininkams jau pasisako ne tik techninių, bet ir viešųjų bibliotekų atstovai⁵⁷.

Ketvirtasis ciklas — specialybės disciplinos: kultūros darbo pagrindai, mokslinės informacijos įvadas, knygos ir bibliotekų istorija, bibliotekininkystė, bibliografija, informavimo-paieškų sistemos, informacinio bei bibliotekų darbo techninės priemonės, speckursai.

Pentasis ciklas — specializacijos disciplinos, kurioms skiriama apie 10% bendro auditorinių mokymo valandų balanso. Jų tematiką tvirtina fakulteto mokslinė taryba.

Planas numato 3 gamybinės praktikos: 6 savaitių praktiką III kurse (fondai ir katalogai), 8 savaitių praktiką IV kurse (skaitytųjų aptarnavimas ir bibliografinis darbas) ir 8 savaitių priešdiplominę praktiką V kurse. Plane numatyti 4 kursiniai ir 1 diplominis darbas.

Iki pastarųjų metų, nesant informatikos specialistų, mokslinės-techninės informacijos tarnybose buvo įdarbinami ir Bibliotekininkystės katedros absolventai, kurie, pasak Respublikinio mokslinės-techninės informacijos ir propagandos instituto vadovybės, tvarkėsi šiame darbe geriau, negu kitų sričių specialistai⁵⁸. Naujuoju mokymo planu nėra siekiama rengti geidžiamo profilio bibliotekininkus-dokumentalistus arba bibliografus-informatorius⁵⁹. Vis tik tikimasi, kad techninių bei mokslinių

⁵⁶ Архипова М. и Гастфер М. Подготовка библиотечно-библиографических кадров в СССР.— «Советская библиография», 1967, № 3, с. 192.

⁵⁷ Stankaitienė E. Bibliotekininko darbas ir jo asmenybė.— „Bibliotekų darbas“, 1968, Nr. 7, p. 3.

⁵⁸ ТЗВТА, б.: „Кадрų ir metodinio darbo komisija“, 1967.

⁵⁹ Предложения по улучшению подготовки кадров библиотечных работников высшей квалификации для специальных, научных и технических библиотек и органов научно-технической информации, разработанные Междуведомственной комиссией по координации деятельности специальных, научных и технических библиотек при Государственном комитете Совета Министров СССР по науке и технике. Проект. М., 1968. 19 с.

bibliotekų specializacijos absolventai galės tam tikru mastu susidoroti su darbu informacijos tarnybose.

Su naujo mokymo plano projektu buvo supažindinta nemaža bibliotekininkystės bei informacijos žinovų. Pranešimas apie jo turinį bei sudarymo principus buvo skaitytas Lietuvos informatikų mokykloje LIM-68⁶⁰. Planas susilaukė teigiamų atsiliepimų. Dokumentalistikos komisijos prie TSRS Mokslų Akademijos Prezidiumo pirmininkas G. Vorobjovas, Visasąjunginio mokslinės-techninės informacijos instituto direktoriaus pavaduotojas A. Fominas ir kiti Maskvos specialistai laiko jį dideliu žingsniu pirmyn.

Pakitimai bibliotekų visuomeninėse funkcijose bei techninėje jų ginkluotėje, naujo mokymo plano įgyvendinimas katedros kolektyvui kelia tam tikro „persikvalifikavimo“ uždavinius. Informatikos klausimai, bibliotekų darbo mechanizavimo klausimai turi būti ne „priedas“ prie susiformavusių „tradicinių“ bibliotekininkystės disciplinų, o organiškai įsilieti į jas.

Įgyvendinant naujus planus, reikės ir papildomų jėgų. Jau 1968 m. pradžioje pradėjo katedroje dirbti buvęs Respublikinės bibliotekos mechanizavimo skyriaus vedėjas V. Urbonas. Mokslinės informacijos įvado skaityti pakviestas Respublikinio mokslinės-techninės informacijos ir propagandos instituto informatikos skyriaus vedėjas A. Kancleris. Sudėtingam įvadiniam kultūros darbo pagrindų kursui skai-

Vilniaus Valst. V. Kapsuko universitetas
Bibliotekininkystės katedra

tyti pakviestas Lietuvos TSR Kultūros ministro pavaduotojas V. Jakelaitis. Naujoms bendramokslinio pagrindo disciplinoms skai-tyti kviečiami kitų fakultetų dėstytojai.

Kaip jau minėjome, didesnioji dalis katedros absolventų įdarbinami įvairiose mokslinėse, techninėse bei viešosiose bibliotekose, kurios įeina į vieningą šalies mokslinės informacijos įstaigų sistemą. Pagal laiko reikalavimus bei naujojo mokymo plano dvasią, informacijos teorija turi daugiau ar mažiau persunkti visus specialybės bei specializacijos kursus ir dalį bendramokslinio pagrindo kursų. Vadinasi, senasis katedros pavadinimas „Bibliotekininkystė“ jau neatitinka praktiškos jos paskirties ir darbo turinio. Dėl to nuo 1969 m. birželio 10 d. Lietuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos kolegijos nutarimu Nr. 44 katedros pavadinimas keičiamas, ji tampa „Bibliotekininkystės ir mokslinės informacijos katedra“.

Tuo būdu, per 20 metų, pradėjus gana sunkiomis sąlygomis, pasiekti žymūs aukštojo bibliotekininkystės mokslo respublikoje laimėjimai: parengtas būrys specialistų, išaugo pedagoginiai kadrai, padarytas įnašas, sprendžiant bibliotekininkystės problemas. Trečiajame dešimtmetyje Bibliotekininkystės ir mokslinės informacijos katedros laukia naujos, kito masto problemos, kurių tarpe bene ryškiausiai iškyla naujo mokymo plano įgyvendinimo, naujų programų parengimo bei vadovėlių sukūrimo klausimai.

Įteikta
1969 m. birželio mėn.

ВЫСШЕЕ БИБЛИОТЕЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВЕТСКОЙ ЛИТВЕ

К. СИНКЯВИЧЮС

Резюме

Попытки организовать высшее библиотечное образование в Литве были предприняты давно. Эпизодический курс библиографии чи-

тался в старом Вильнюсском университете в 1829—1830 годах, в Каунасском университете — в 1922, 1925 годах. После восстано-

⁶⁰ Синкявичус К. К вопросу об организации подготовки работников информации в Литве. — Aplanke: Lietuvos informatikų mokykla. Pranešimų tezės. Ignalina, 1968.

ления советской власти в Литве, 1 сентября 1940 года в Вильнюсском гос. университете была создана кафедра библиологии, читался курс библиографии, намечалось с осени 1941 года начать подготовку библиотечкарей и библиографов высшей квалификации. Работу прервала война и гитлеровская оккупация.

Библиотечное отделение в Вильнюсском гос. университете было создано в 1949 году. За прошедшие 20 лет на стационаре и заочном отделении было подготовлено 590 специалистов. Они направлены на работу в различные массовые, детские, школьные, научные, специальные, технические и публичные библиотеки, в органы научной информации. Преподавательский коллектив кафедры состоит из 9 штатных работников, 8 из которых уже имеют ученые степени и звания. Заведующий кафедрой доц. А. Владимировас в 1964 году был избран по конкурсу директором библиотеки ООН в Нью-Йорке.

В последние годы были проведены исследования с целью установить перспективные потребности республики в кадрах высшей

библиотечной квалификации в количественном и качественном аспектах. В итоге было принято решение разработать новый учебный план и специализировать подготовку библиотечкарей для массовых, научных, технических, детских и школьных библиотек.

В новом учебном плане историко-филологическая база сохраняется для специализации массовых, детских и школьных библиотек, для специализации технических библиотек дается технико-экономическая база. Исходя из современных и перспективных задач библиотечной и информационной работы, в план вводится ряд новых дисциплин: высшая математика, счетно-вычислительные машины и программирование, прикладная лингвистика, введение в научную информацию и др.

Новый учебный план был утвержден 1 августа 1968 года. В 1969 году, в соответствии с новым содержанием работы, кафедра библиотечковедения Вильнюсского государственного университета им. В. Капсукаса переименована в кафедру библиотечковедения и научной информации.

THE HIGHER LIBRARY EDUCATION IN SOVIET LITHUANIA

by K. SINKEVIČIUS

Summary

Attempts to organize higher library education in Lithuania were made long ago. An episodic course in bibliography was read in the old Vilnius University in 1829—1830, at Kaunas University in 1922 and 1925. After the restoration of Soviet power in Lithuania the Chair of bibliography was established at Vilnius State University on the 1st of September 1940, the course in bibliography was read. Lectures to start the preparation of skilled librarians and bibliographers was planned to read beginning from the autumn of 1941. The work was interrupted by the war and nazi occupation.

The department of Librarianship was founded at Vilnius State University in 1949. During the last 20 years 590 specialists were trained in the full-time department and correspondence courses. They were appointed to work in different public, children, school, scientific, special and technical libraries, in scientific information offices. The staff of the Chair consists of 9 regular workers, 7 of them have scientific degrees and titles. The Chief of the Chair, docent L. Vladimirovas was elected, in competition, Director of the U. N. library in New York, in 1964.

Recently the researches in quantitative and qualitative aspects were carried out, the aim of which was to ascertain Lithuania's perspective needs in skilled library workers. As a result it was decided to elaborate a new curriculum and to specialize the training of librarians for public, scientific, technical, children and school libraries. Historical and philological subjects are preserved for the specialization of public, children and school libraries, for the specialization of technical libraries a technical-economical basis is given in the new curriculum.

Proceeding from contemporary and perspective tasks of library work and information service, a number of new subjects is included into the curriculum: higher mathematics, computers and programming, applied linguistics, scientific information, etc.

The new curriculum was approved on the 1st of August 1968.

Consequently in 1969 the new name of Chair of Librarianship and Scientific Information was given to the Chair of Librarianship in the Vilnius V. Kapsukas State University in accordance with the new version of its work.